

УДК 7.021.5

Якимчук О. В.
Артеменко М. П.
Фефелов А. О.Херсонський національний
технічний університет

ВІЗУАЛЬНА СКЛАДОВА ЕКРАНІЗОВАНОГО ОБРАЗУ КОЦІЯ БЕЗСМЕРТНОГО

Якимчук О. В., Артеменко М. П., Фефелов А. О. *Візуальна складова екранізованого образу Коція Безсмертного.* В статті розглянуто візуальну складову образів відомого героя слов'янських казок Коція Безсмертного на прикладі 19 персонажів художніх та мультиплікаційних фільмів. Період дослідження складає 65 років. Аналіз візуальної складової образів Коція Безсмертного проведено за наступними критеріями: характер, зовнішність, костюм, членування та графічні лінії, аксесуари та взуття, кольорова гама, силует форми. В роботі запропоновано аналоговий ряд формотворення костюму екранізованого образу Коція, встановлені основні риси його зовнішності і костюма, а також розроблена структурна схема візуальної складової образу.

Ключові слова: образ, візуальна складова, зовнішність, костюм, Коція Безсмертний, екранізація.

Якимчук Е. В., Артеменко М. П., Фефелов А. А. *Визуальная составляющая экранизированного образа Коцея Бессмертного.* В статье рассмотрено визуальную составляющую образов известного героя славянских сказок Коцея Бессмертного на примере 19 персонажей художественных и мультипликационных фильмов. Период исследования составляет 65 лет. Анализ визуальной составляющей образов Коцея Бессмертного проведено по следующим критериям: характер, внешность, костюм, членения и графические линии, аксесуары и обувь, цветовая гамма, силуэт формы. В работе предложен аналоговый ряд формообразования костюма экранизированного образа Коцея, определены основные черты его внешности и костюма, а также разработана структурная схема визуальной составляющей образа.

Ключевые слова: визуальная составляющая, внешность, костюм, Коцей Бессмертный, экранизация.

Yakymchuk O., Artemenko M., Fefelov A. *Visual constituent of filmed image of Koschii Immortal.* For today the problem of research creative acquisition of our ancestors becomes all more actual, for example myths. In fact exactly they are the prototypes of acquaintances folk tales us. Every mythology represents the national

picture of the world, is spiritually-vivid mold of society. Therefore the study of Slavic mythology will never lose there actuality, so as helps better to understand itself, our history, culture, language and beginnings of own civilization.

For example, for costume artists-designers that create offenses of theatrical performances a difficult tasks is development of mythical personages, which would answer a prototype and would not be absurd in connection with the accumulation of information that does not answer an original source.

For a long time the Slavic myths changed in response to the evolution of culture and society. And accordingly changed their constituents and personage. Transformed not only material, but also spiritual component of images, precisely changed people's attitude to this or that hero. People deified all the things around them. So they explained the incomprehensible to them natural phenomena.

The first deities were unpersonalized. Human society developed in course of time, there were opening in all spheres of life. Therefore and mythology became more difficult. Instead unpersonified deities and spirits come concrete formed images, which carried in itself a certain function, had its own unique, individual character and appearance. Their number has increased, and relations between them became difficult.

Further development of mankind likened them to the people. But other personages of the Slavic myths, namely keepers and chimerical creature, in Christian religion of his place did not find. In all apocrypha they ascribed negative traits, which are then passed in the tale. Initial offenses of some personages were lost forever. Now Slavic mythology represents separate pieces of information.

Despite the fact that there are many serious studies, complete picture nobody set yet. Today we can only give a general idea of Slavic paganism. And if the Slavic gods can learn from the chronicles or analyzing archaeological finds, then it is more difficult with chimerical creatures. Their images specifically changed, turning them into evil creatures in fairy tales, and used to destroy paganism. To such characters it is possible to take Koschii Immortal.

Slavic mythology is one of the oldest and over the centuries has undergone significant changes, experienced periods of prosperity and decline. Therefore explore it more difficult than Greek, Roman or Chinese. It is especially difficult to analyse the visual constituent of images, witch changed in accordance with the relation of people to that or other personage. It can be argued that it is appropriate to analyze the visual component of Koschii Immortal on the example represented the prevailing stereotypes about it. A prime example for opening of this question is the filmed personage.

Objectives. A research aim is determination the main features of appearance and suit of Koschii Immortal.

Methods. The paper used the following methods of investigations:

- Movement from the abstract to the concrete — at suit allocation as part of the image of Koschii Immortal;
- Analysis and synthesis — when analyzing the visual component image of Koschii Immortal.

Results. Analyzed filmed image of Koschii Immortal, using images of characters from 19 movies and cartoons. As a result of analysis were installed the main

features appearance and suit of Koschii: mostly he is high or middle height, thin build or skeleton, with a long crooked nose; in rare cases low and full; mostly it is a man years old and in solitary instances young or middle age; hair for him fully or partial absent, very often has a beard and moustaches; an obligatory attribute is a headdress, namely crown; his shoes is knee boots with spurs or shoes; in most cases accessories, except a headdress, it is not had, but however in sometimes has decorations of ear-ring, beads.

If consider the changes of Koschii suit in chronological order, than can draw the following conclusions — in first suit consisted of the following elements: shirt, pantaloons, full-dress uniform or coat, cloak. Later began complemented by the elements of armor or all of them. With time he returned to the usual items of clothing and over some time dark or black and white colors began to fill with bright colors (red, purple, green) and next about all time suit stays as adjacent silhouette.

As for the character, almost always Koschii this evil personage, antagonist and kidnapper. In rare cases it is good, not harm others and sometimes, even helps, but is still greedy.

As a result of analysis the structural diagram of external constituent of Koschii Immortal, that includes a suit, appearance and coloristic, was offered.

Conclusions. *As a result of analysis defined the main features of appearance and suit of Koschii Immortal, which can help the costume theaters, cinemas, studies circuses, carnivals, promo-actions and to the artists-cartoonists at creation of image given to the personage.*

Keywords: *image, visual constituent, Koschii Immortal, suit, appearance, Slavs, personage, screen version.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства проявляється значний інтерес до історії, слов'янської культури, її духовної спадщини. Цей обумовлено, перш за все, процесом демократичного оновлення суспільства, яке, неможливо без звернення до витоків національної культури, що сприяє духовному відродженню народу у всій його цілісності. Робляться спроби реконструювати слов'янські обряди та традиції, заповнити прогалини [1]. Але, незважаючи на такий інтерес до міфології, візуальній складовій героїв приділяється незначна увага, що обумовлює доцільність та актуальність більш глибокого дослідження зовнішності та костюму образів героїв слов'янських міфів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Слов'янська міфологія — сукупність міфологічних поглядів, вірувань і культів слов'янських народів. Вона формувалася протягом довгого періоду в процесі виділення древніх слов'ян з індоєвропейської спільності народів у II–I тисячолітті до н. е. у взаємодії з міфологією та релігією сусідніх народів [2]. У I тисячолітті до н. е. слов'яни почали розселятися із праслов'янських територій (між Віслою і Дніпром, передусім з області Карпат) по Центральній і Східній Європі від Ельби (Лабі) до Дніпра і від південних берегів Балтійського моря до півночі Балканського півострова [2]. Так утворилося три племені слов'ян: східних, західних, південних. Кожне

з них почало розвиватися самостійно, доповнюючи свої вірування образами із міфології їх сусідів.

Слов'янську міфологію можна розділити на три епохи:

- безпосереднє поклоніння природі та її стихіям;
- поклоніння божествам, які уособлюють ці явища;
- поклоніння богам-кумирам.

Підтвердженням подібного розділу є поступове введення християнства між слов'янами. Так, наприклад, в переказах південних слов'ян, які найперші прийняли християнську віру, переважають переважно колективні духи, кумири ж у них зовсім ще не зустрічаються. Ця тенденція спостерігається в Моравії, Богемії, Польщі, Україні та Росії при існуванні духів і деяких навіть кумирів, більша частина богів — це божества — втілення природи, що належать іншій епосі [3–5].

На ранніх етапах розвитку язичництва слов'яни поклонялися стихіям і оберігаючим їх демонам і берегиням, які представлялися їм в образі аморфних духів. Можливо, між ними навіть не було чіткого розмежування на добродійних і шкідливих, вони шанувалися на однаковому рівні. Поступово формувалися більш чіткі образи богів і богинь, набуваючи конкретний вигляд. Поклоніння берегиням стало поєднуватися з поклонінням Роду і Мокоші — покровителям родючості [6]. Культ берегині об'єднувався з культом Мокоші і упирів в християнських повчаннях проти язичництва [7]. Якщо розглядати образ Кошія Безсмертного, то його можна віднести саме до категорії упирів, яких можна вважати прототипом даного персонажу. Оскільки априорі даний образ існував як ефірне тіло, поступово набуваючи матеріальних рис, то даний аспект значно ускладнює дослідження його візуальної компоненти.

Крім того можна виділити наступні перешкоди та спотворення інформації, зазначені в роботі [8]: відсутність артефактів, які вказували б на особливості візуальної складової об'єктів дослідження, пізнє виникнення писемності, знищення слов'янської язичницької культури в період хрещення Київської Русі, суб'єктивне доповнення відсутніх фрагментів міфологічних творів авторами радянських часів. Тому для дослідників візуальної складової образів слов'янської міфології об'єктами служать розроблені художниками екранізовані образи [8] або потенційні джерела інспірації слов'ян [9].

Мета статті. Метою дослідження є виявлення характерних особливостей трансформації екранізованого образу Кошія Безсмертного в контексті його візуальної складової для формування проектної бази художникам та дизайнерам костюмів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Зібраний графічний матеріал екранізованого образу Кошія (зображення персонажів із 19 художніх та мультиплікаційних фільмів) з 1944 по 2011 рр. було

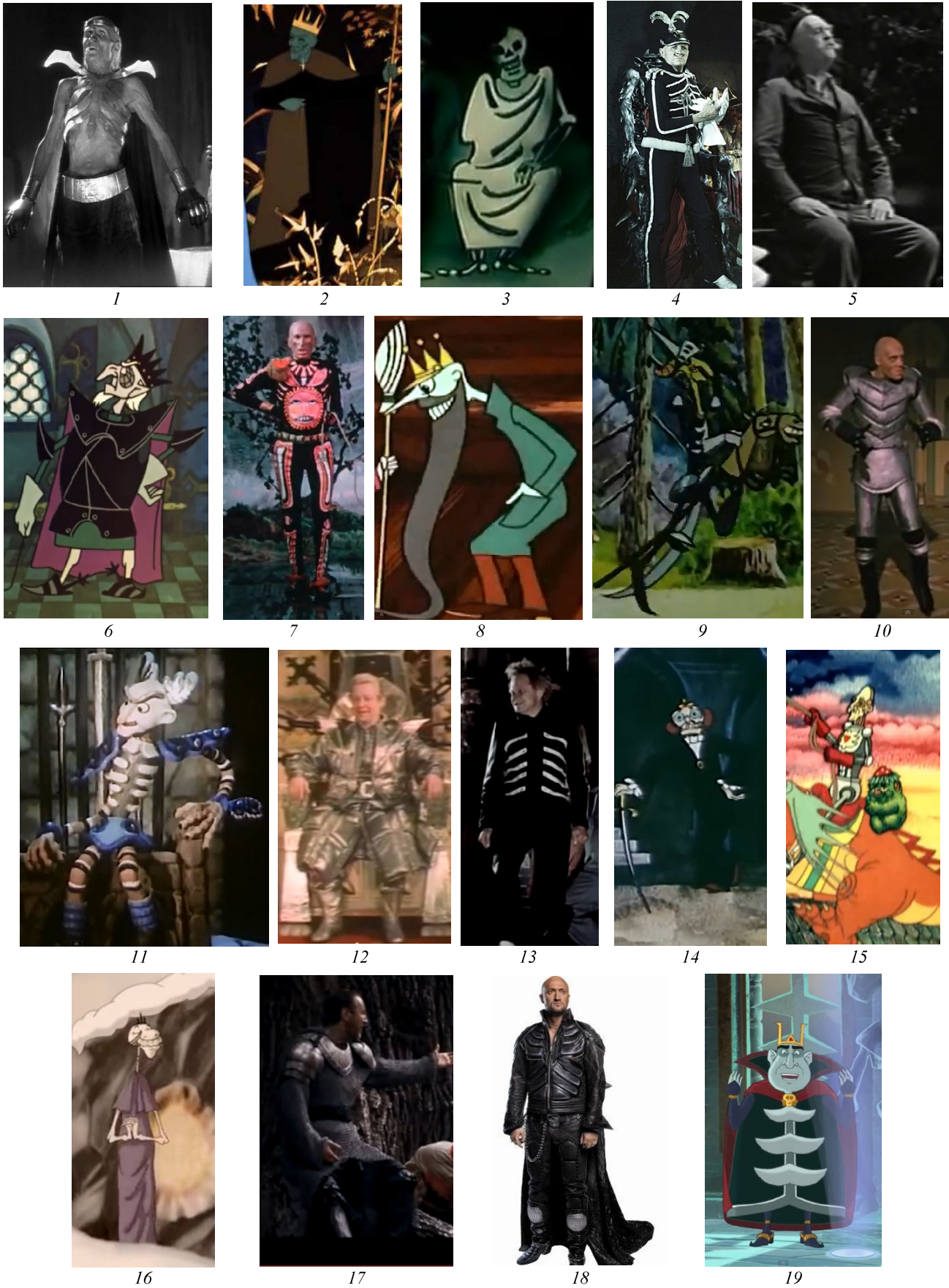

Рис. 1 Образ Коція Безсмертного в екранізованих версіях казок (нумерація згідно табл.1)

Таблиця 1

Аналіз образу Коція Безсмертного

№	Джерело	Характер	Зовнішність	Костюм	Членування та графічні лінії	Аксесуари та взуття	Кольорова гама	Силует форми
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Х/ф «Кашей Бессмертный» 1944 р.	Злий, викрадач	Худорлявий, майже скелет, лисий, із впалими щоками	Довгий плащ, обладунки, які імітують ребра, широкі штани	Діагональні – на рівні грудей, горизонтальні – на рівні талії, вертикальні – бічні шви	Головний убір – металевий обруч, взуття – чоботи, рукавиці, металеві браслети та пояс	Чорний, срібний	Розширений до низу
2	М/ф «Царевна Лягушка» 1954 р.	Злий, викрадач	Худорлявий, високий, лисий чоловік із зеленою шкірою, впалими щоками, з сивою бородою та вусами	Плащ до підлоги, чорний костюм із поясом	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні талії	Головний убір – корона, взуття – чоботи	Чорний, коричневий	Прямокутний
3	М/ф «Про злую мачуху» 1966 р.	Не розкритий	Скелет	Довга туніка	Вертикальні – бічні шви, діагональні – складки	—	Білий	Вільний
4	Х/ф «Огонь, вода и медные трубы» 1968 р.	Злий, викрадач	Худий чоловік середнього зросту, лисий з маленькими вусами	Мундир, брюки	Вертикальні – бічні шви, лампаси, на тулубі, горизонтальні – на рівні стегон, на тулубі та плечах, діагональні – на тулубі	Головний убір – , прикрашений пір'ям, взуття – туфлі,	Чорний, білий, срібний	Прилеглий
5	Х/ф «Веселое волшебство» 1969 р.	Злий та добрий одночасно	Літній чоловік середнього зросту та комплекції, із сивим волоссям	Сорочка, брюки, піджак	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні талії, стегон	Головний убір – кепка, взуття – туфлі	Чорний, білий, сірий	Напірв-прилеглий
6	М/ф «Сказка скъывается» 1970 р.	Злий, антогоніст	Худорлявий чоловік середнього зросту із сивим волоссям та бородою, довгий кривий ніс	Сорочка до колін із довгими рукавами, масивні обладунки, плащ	Вертикальні – бічні шви, лінії плащу, горизонтальні – на рівні талії, стегон, коліна, діагональні – на тулубі, плечах, ліктях	Головний убір – корона, взуття – туфлі із шпорами, налокітники та рукавички	Болотний, чорний, фіолетовий, сірий	Овальний та прямокутний

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Х/ф «Новогодне приключення Маши и Вити» 1975 р.	Злий, антагоніст	Високий, худий, лисий чоловік	Трико із орнаментом	Вертикальні – бічні шви, на ногах, тубубі та руках, горизонтальні – на талії, діагональні – на тубубі	Погони, взуття – туфлі	Чорний, білий та помаранчевий	Прилеглий
8	М/ф «Баба- яга против!» 1980 р.	Злий, шкідливий	Високий, худий, лисий чоловік із довгою сивою бородою та довгим носом	Плащ нижче коліна із кишенями, брюки	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні коліна	Головний убір – корона, Взуття – туфлі	Зелений, червоний, золотий	Прямий
9	М/ф «Йвашка из Дворца пионеров» 1981 р.	Злий, антагоніст	Високий, худорлявий чоловік з довгим, кривим носом	Мундир із погонами, брюки, обладунки	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на тубубі, на рівні стегон	Головний убір – шолом, рукавиці, погони, Взуття – чоботи із шпорами	Чорний, срібний	Прилеглий
10	Х/ф «Там на неведомых дорожках» 1982 р.	Злий, загарбник	Високий, худий, лисий чоловік	Обладунки	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні талії, коліна, діагональні – на рівні паху, на тубубі	Рукавиці, взуття – чоботи	Срібний, чорний	Прилеглий
11	М/ф «А в этой сказке было так» 1984 р.	Злий, викрадач	Скелет з рогами	Обладунки	Горизонтальні – на тубубі, руках ногах діагональні – на рівні паху, плечах, зап'ястках	Взуття – чоботи	Фіолетовий, бежевий, коричневий	Прилеглий
12	Х/ф «После дождичка, в четверг» 1985 р.	Злий, жадібний, хитрий, викрадач	Високий, повний чоловік із золотим волоссям	Плащ, металевий комір і наплічники, піджак та брюки	Горизонтальні – на рівні талії, коліна, на тубубі, вертикальні – бічні шви, на тубубі, діагональні – на тубубі, плечах	Пояс із бляшкою, взуття – чоботи	Золотий	Овальний
13	Х/ф «На златом крыльце сидели» 1986 р.	Злий, хитрий, підступний	Високий худорлявий чоловік з коротким сивим волоссям, з великим носом	Піджак з довгим рукавом та лампасами, вузькі штани із лампасами	Горизонтальні – на ринні грудей, на талії, Вертикальні – бічні шви, лампаси на рукавах та штанах, діагональні – на тубубі	Взуття – туфлі	Чорний, білий	Прилеглий

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	М/ф «Два богатыря» 1989 р.	Злий, антагоніст	Скелет	Фрак, мантія	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні талії, діагональні – на тубубі	Головний убір – корона, взуття – туфлі, краватка-метелик	Чорний, білий, червоний	Прилеглий
15	М/ф «Фантазёры из деревни Угоры» 1994 р.	Злий, антагоніст	Високий, худорлявий, лисий чоловік із довгим, кривим носом	Обладунки	Вертикальні – бічні шви, на руках, ногах, тубубі, горизонтальні – на рівні талії, діагональні – на тубубі	Рукавиці, взуття – чоботи із шпорами	Сірий, червоний, бежевий	Прилеглий
16	М/ф «Бабка Ёжка и другие» 2006 р.	Добрий	Скелет	Довгий плащ	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні грудей	Головний убір – корона, взуття немає	Бежевий	Прямий
17	Х/ф «Реальная сказка» 2009 р.	Злий, викрадач	Високий статний чоловік з темним волоссям	Білий діловий костюм, плащ з капшоном, рицарські обладунки	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні талії, стегон, коліна, діагональні – на тубубі	Взуття – туфлі, чоботи	Білий, чорний, срібний	Прилеглий, прямий
18	Х/ф «Книга мастеров» 2009 р.	Жадібний, може бути злим та добрим	Високий, статний, лисий молодий чоловік	Шкіряна куртка, шкіряні штани	Вертикальні – бічні шви, горизонтальні – на рівні грудей, стегон коліна, талії, діагональні – на тубубі	Пояс із бляшкою у формі черепа, широкий ланцюг, кільця, взуття – туфлі	Чорний, білий	Прилеглий
19	м/ф « <u>Иван Царевич и Серый Волк</u> » 2011 р.	Добрий і злий одночасно	Повний чоловік невисокого зросту, лисий, із синьою шкірою	Плащ, мантія	Вертикальні – бічні шви, на тубубі, горизонтальні – на зап'ястках, діагональні – на тубубі, плечах, на рівні середини ікри	Прикраси – браслети, головний убір – корона, взуття – чоботи	Чорний, фіолетовий, червоний	Овальний

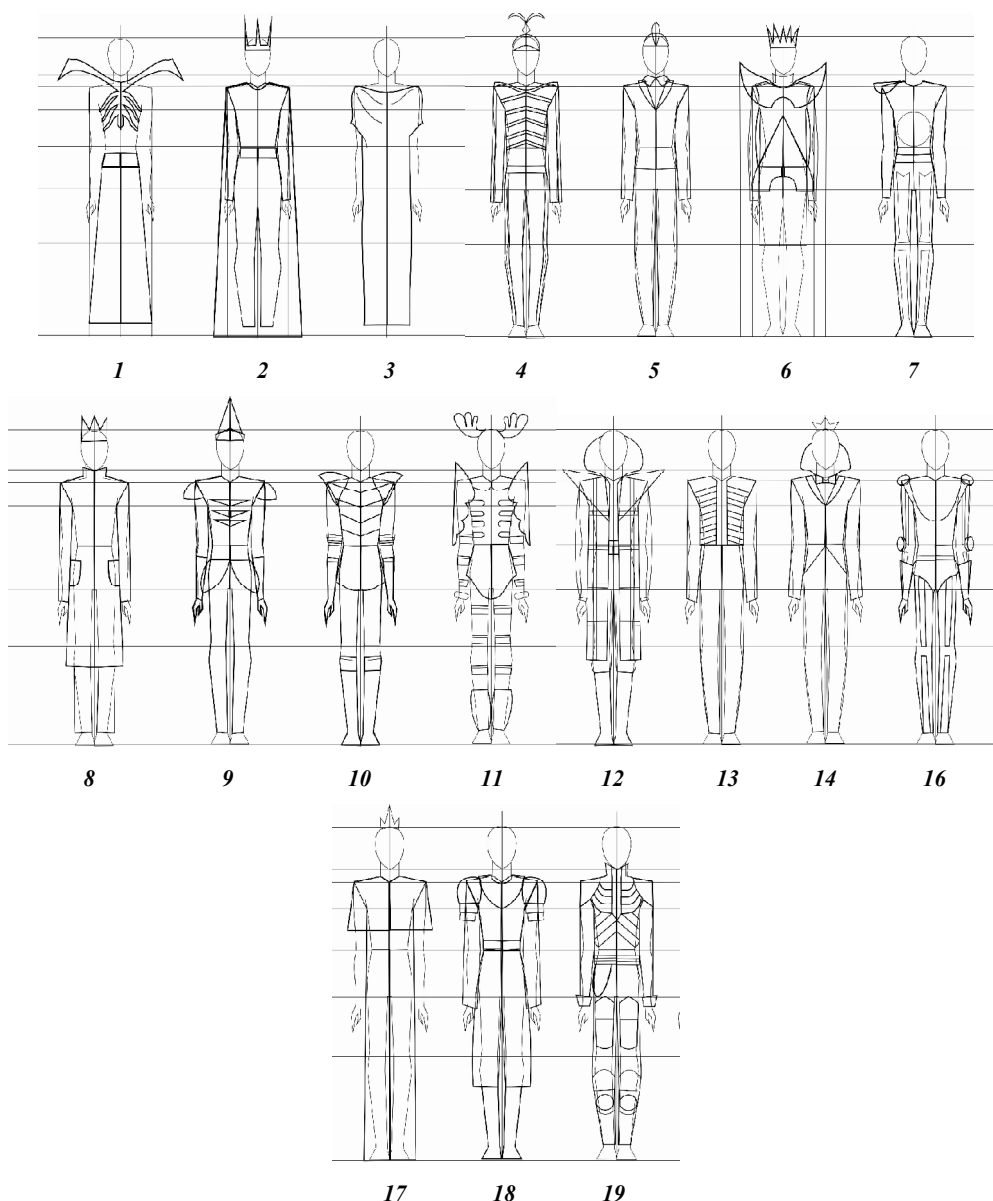

Рис. 2. Аналоговий ряд формотворення костюму екранізованого образу Коція Безсмертного (нумерація згідно табл.1)

розташовано у хронологічному порядку (рис. 1) на протязі 65 років.

Аналіз візуальної складової образів Коція Безсмертного проведено за наступними критеріями: характер, зовнішність, костюм, членування та графічні лінії, аксесуари та взуття, кольорова гама, силует форми (табл. 1).

В результаті аналізу були виявлені основні риси зовнішності і костюма Коція Безсмертного:

- найчастіше він високий або середнього зросту, худорлявої комплекції або скелет, з довгим кривим носом;
- в одиничних випадках — низький та повний;
- у більшості випадків це чоловік похилого віку і в одиничних випадках молодий чи середнього віку;
- волосся в нього повністю або часткового відсутне, дуже часто має бороду та вуса;

- обов'язковим атрибутом є головний убір, а саме корона;
- його взуття — чоботи зі шпорами або туфлі;
- в більшості випадків аксесуарів, крім головного убору, немає, але іноді зустрічаються сережки, намиста, браслети.

Якщо розглядати зміни костюма Коція в хронологічній послідовності, то можна зробити наступні висновки:

- спочатку костюм складався із елементів: сорочка, брюки, мундир або піджак, плащ. Пізніше став доповнюватися елементами обладунків або повністю ними. З часом знову повернувся до традиційних елементів одягу;
- з часом темна або чорно-біла кольорова гама почала доповнюватися яскравими кольорами (червоний, фіолетовий, зелений, золотий);
- протягом усього часу костюм залишається прилеглою силуету.

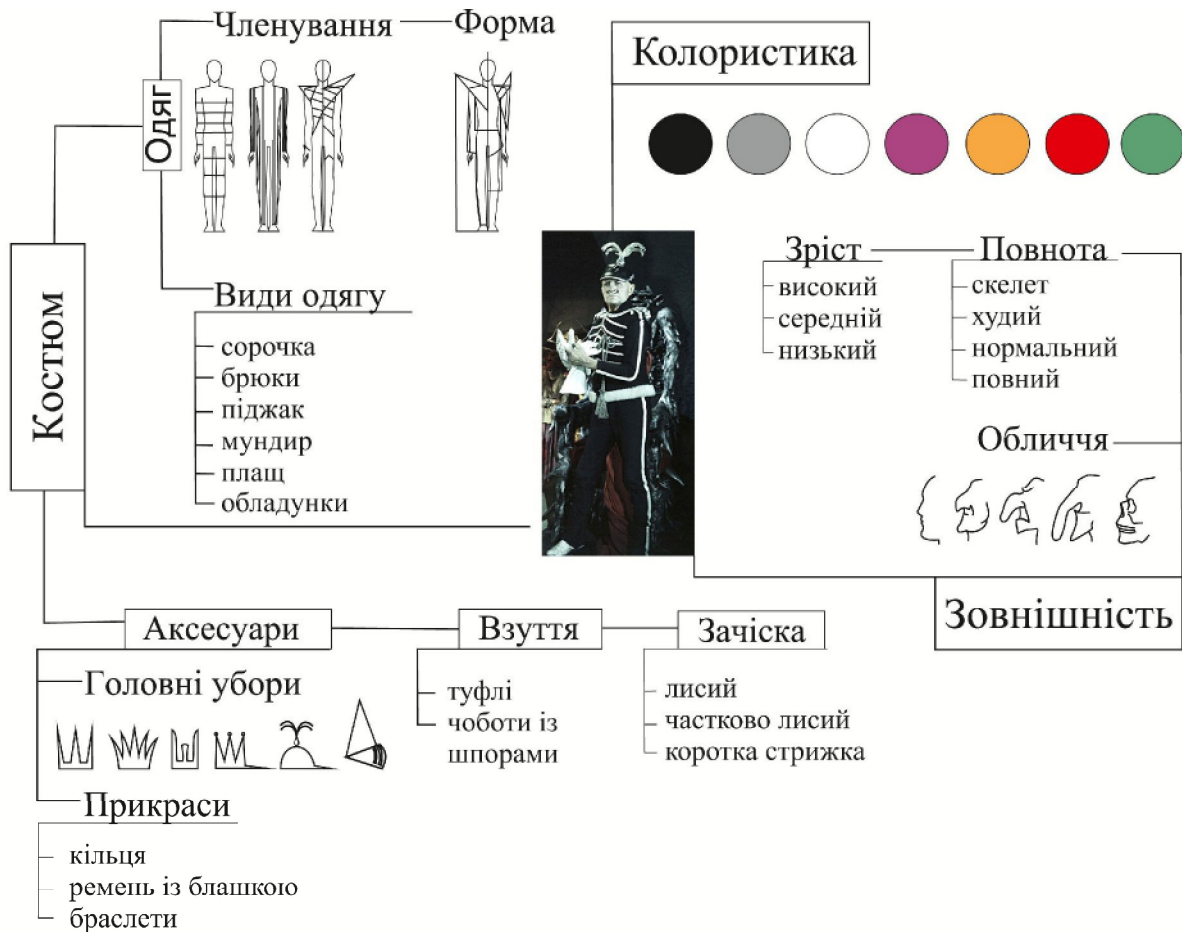

Рис. 3. Структурна схема візуальної складової Коцюя Безсмертного

Що стосується характеру героя, то майже завжди Коцюй безсмертний — це злий персонаж, антагоніст та викрадач. У одиничних випадках він добрий, не шкодить оточуючим, а іноді, навіть, допомагає, але все одно залишається жадібним.

В результаті аналізу була запропонована структурна схема візуальної складової образу Коцюя Безсмертного, яка включає костюм, зовнішність та колористику (рис. 3).

Висновок. Сформовано проектну базу для художників театрального костюму і кіно, дизайнерів видовищного або тематичного одягу на основі аналізу візуальної складової екранізованого образу Коцюя Безсмертного (19 фільмів на протязі 65 років) за наступними критеріями: характер, зовнішність, костюм, членування та графічні лінії, аксесуари та взуття, кольорова гама, силует форми.

Література:

- Семененко Ю. І. Проблематика досліджень образів слов'янських міфів / Ю. І. Семененко, О. В. Якимчук // Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XIII Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів. — К.: КНУТД, 2014. — Т. 2. — С. 404–405.
- Проблематика исследований культуры славян [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://grani.agni-age.net/articles4/slav.htm>. — Назва з екрану.
- Шеппинг Д. Мифы славянского язычества / Д. Шеппинг. — М.: У-Фактория, 2008. — 301 с.
- О восточных славянах [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://grani.agni-age.net/articles6/nikol.htm>. — Назва з екрану.
- Предки и потомки [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.philology.ru/linguistics3/tolstoy-95b.htm>. — Назва з екрану.
- Кайсаров А. С. Глинка Г. А., Рибакон Б. А.. Мифы древних славян. — Саратов: Надежда, 1993. — 320 с.
- Славянская мифология : энциклопедический словарь / [подгот. сотрудниками Ин-та славяноведения и балканистики РАН; науч. ред. В. Я. Петрухин, Т. А. Агапкина, Л. Н. Виноградова, С. М. Толстая]. — М.: Эллис Лак, 1995. — 416 с.
- Якимчук О. В. Візуальна складова екранізованого образу Баби-Яги / О. В. Якимчук // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — Харків: ХДАДМ, 2015. — № 7. — С. 143–150.
- Семененко Ю. І. Аналіз колористики та орнаментально-фактурної складової образів слов'янських змії / Ю. І. Семененко, О. В. Якимчук // Молодь у світі сучасних технологій: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. — Херсон: ХНТУ, 2014 — С. 105–110.